

وزارت علوم تحقیقات و فناوری

دانشگاه حکیم سبزواری

برنامه راهبردی پنج ساله هشتم (۱۴۰۱-۱۴۰۵)

دانشگاه حکیم سبزواری

ویرایش اول

بهار ۱۴۰۳

اعضای حقوقی شورای راهبردی دانشگاه:

دکتر محمدعلی زنگنه اسدی (رئیس دانشگاه و رئیس شورای راهبردی)
دکتر رضا طیبی (معاون آموزشی)
دکتر علی خوش سیما (معاون پژوهش و فناوری)
دکتر رسول شادنیا (معاون فرهنگی، اجتماعی و دانشجویی)
دکتر مهدی صمدی بی نیازی (معاون اداری، مالی و مدیریت منابع)
دکتر سیدمحمدرضا عادل (مدیر نظارت، ارزیابی و تضمین کیفیت)

اعضای حقیقی شورای راهبردی دانشگاه:

دکتر عباس محمدیان
دکتر جواد حدادنیا
دکتر جعفر یزدی مقدم
دکتر بهمن کروجی
دکتر روح الله زینلی
دکتر حمید باغانی
دکتر زهرا جمشیدی

فهرست

۷	سخن آغازین: رئیس دانشگاه حکیم سبزواری
۹	شعار دانشگاه
۱۰	فرایند تدوین برنامه راهبردی دانشگاه
۱۱	ارکان جهت ساز راهبردی دانشگاه
۱۳	تحلیل نقاط قوت و ضعف درونی و فرصت ها و تهدید های محیطی دانشگاه
۱۵	چشم انداز دانشگاه
۱۶	اهداف راهبردی پنج ساله دانشگاه
۱۷	وضعیت موجود دانشگاه از نظر آماری
۲۸	فهرست اهداف عالی نظام عتف و جهت گیری های مورد انتظار وزارتخانه و انطباق آن با اهداف راهبردی و راهبرد های دانشگاه حکیم سبزواری
۳۵	فرایند بازبینی و بازنگری برنامه راهبردی
۳۶	آینده پژوهی آموزش عالی
۳۸	شناسایی و تحلیل روند ها و کلان روندهای آینده(سطح ملی، منطقه ای و جهانی)
۴۱	روندهای جهانی علم و فناوری
۴۸	آینده پژوهی (سناریو پردازی)

سخن آغازین رئیس دانشگاه حکیم سبزواری

از مزیت های اصلی برنامه راهبردی برای دانشگاه، حمایت و اجرای تمام برنامه هایی است که هر یک از اعضای محترم هیئت علمی متناسب با تخصص و دیدگاه خود پیشنهاد داده و مورد تصویب قرار می گیرد. علاوه بر آن هر یک از معاونت ها و واحدهای دیگر دانشگاه نیز برنامه های خود را در راستای چشم انداز دانشگاه ارائه داده و تحقق آن را پیگیری می کنند.

برنامه راهبردی دانشگاه حکیم سبزواری، چشم انداز توسعه و ارتقای دانشگاه را در ابعاد آموزشی، پژوهشی، فناوری و مسئولیت اجتماعی ترسیم کرده است. بر این اساس دانشگاه می تواند بودجه ی خود را در راستای تحقق برنامه ها شکل دهد و از این رو برنامه و بودجه در دانشگاه شکل عملیاتی به خود می گیرد.

این برنامه مبتنی بر اهداف کلانی است که توسط تیم تدوین برنامه راهبردی کارشناسی شده و در معرض قضاوت همکاران قرار گرفته و اکنون محور اصلی برنامه ها و ماموریت های دانشگاه می باشد. این اهداف کلان به راهبردها و اقدام های راهبردی و عملیاتی مختلف تفکیک شده است و مسئولیت های اصلی حوزه های مختلف دانشگاه را ترسیم نموده است.

در حال حاضر تمامی واحدهای دانشگاه اعم از گروه ها، دانشکده ها، پردیس علم و فناوری و مرکز رشد و معاونت ها تلاش دارند با انتخاب شرکای نهادی علاوه بر کمک به حل مشکلات آن نهاد و دستگاه اجرایی امکان ارتباط فعال بین دانشگاه و جامعه و صنعت را فراهم سازند. بهره گیری دانشگاه از بسترهای عینی و عملیاتی نهادها، دستگاه های اجرایی و صنایع مختلف، آموزش، پژوهش و فناوری را در دانشگاه معنادار می سازد و انگیزه ی فعالیت های علمی استادان و انگیزه های دانشجویان تحصیلات تکمیلی را افزایش می دهد و از سوی دیگر دستگاه های اجرایی نیز از ظرفیت های علمی و مشاوره های استادان و نیروهای خبره دانشگاهی برخوردار می شوند.

دانشگاه حکیم سبزواری در راستای یکی از راهبردهای مهم خود در تمرکز بر کاربردی کردن و تجاری سازی دستاوردها و محصولات علمی و گسترش همکاری های فناورانه با نهادهای مراکز علمی و صنعتی، کوشیده است با ایجاد پردیس علم و فناوری که تکمیل کننده زنجیره زیست بوم فناوری و نوآوری در منطقه غرب خراسان می باشد؛ به کمک پارک علم و فناوری خراسان و با تکیه بر نیروی انسانی توانمند خود و استفاده از برند و زیرساخت های دانشگاه حکیم سبزواری، شبکه سازی بین نخبگان دانشگاهی، جامعه صنعتی و بازار هدف و همچنین تولید ثروت مبتنی بر فناوری را تسهیل نموده و محقق سازد.

لازم به ذکر است برنامه راهبردی پنج ساله دانشگاه متاثر از برنامه های بالادستی همچون سند چشم انداز ۲۰ ساله کشور، سند دانشگاه اسلامی، برنامه ۵ ساله توسعه، اهداف عالی نظام علوم، تحقیقات و فناوری، جهت گیری های موردانتظار وزارت عتف و همچنین مسائل راهبردی و برنامه های عملیاتی معاونت ها و حوزه های اصلی دانشگاه می باشد. دانشگاه حکیم سبزواری با شعار "پویا در عرصه علمی و پیشرو در مسیر تعالی" می کوشد بر اساس چشم انداز و مأموریت خود، این شعار را در سطح ملی، منطقه ای و بین المللی محقق سازد. در برنامه راهبردی دانشگاه حکیم سبزواری تلاش شده است مسیر اصلی فعالیت های اجرایی اعضای هیئت علمی، گروه های آموزشی، دانشکده ها و حوزه ها و معاونت های دانشگاه تعیین شده و هر سال این برنامه ها در معرض رویت همگان قرار گیرد تا میزان نیل به هر یک از برنامه ها و اقدام ها مشخص گردد.

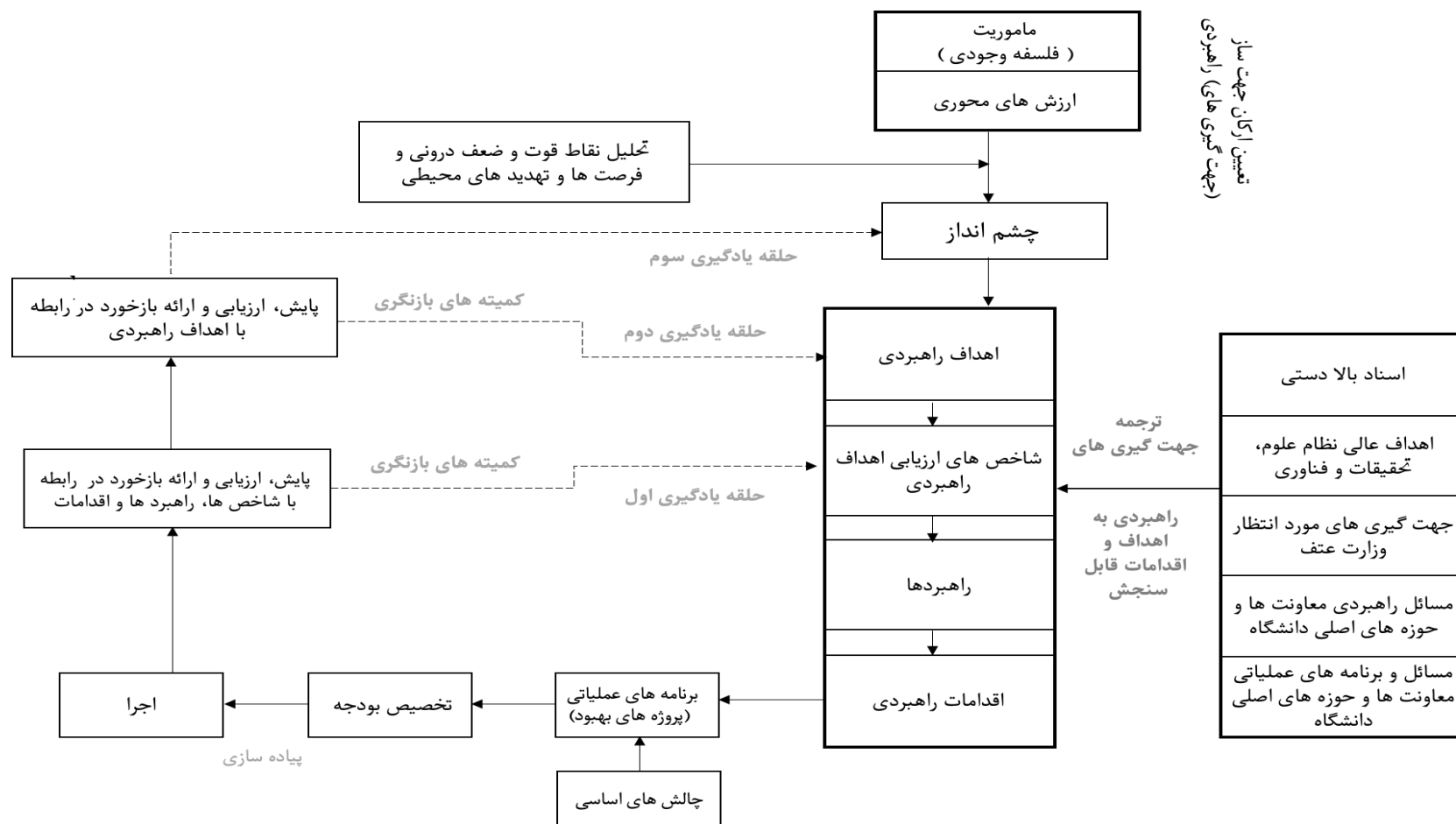
امید است در سایه الطاف الهی و با همت و تلاش همه بزرگواران اعم از استادان، مدیران، کارکنان و دانشجویان عزیز، دانشگاه حکیم سبزواری به چشم انداز خود نایل آمده و به یکی از دانشگاه ها و مرجعیت های علمی معتبر و صاحب نام در کشور و منطقه تبدیل شود.

و من الله التوفیق
دکتر محمد علی زنگنه اسدی
رئیس دانشگاه

پویا در عرصه علمی

پیشرو در مسیر تعالی

فرایند تدوین برنامه راهبردی دانشگاه

شکل یک - فرایند تدوین برنامه راهبردی دانشگاه حکیم سبزواری

ارکان جهت ساز راهبردی دانشگاه

۱- ماموریت دانشگاه حکیم سبزواری

دانشگاه حکیم سبزواری به عنوان یک دانشگاه جامع دولتی و برخوردار از سرمایه انسانی متعهد، جوان و با انگیزه در محیطی ممتاز به توسعه سرمایه انسانی کارآمد، متخصص، متعهد، خلاق و کارآفرین می‌پردازد.

این دانشگاه با گذر از ایفای نقش نسل‌های اول و دوم دانشگاهی و با نگاهی به خود اتکایی مالی، متعهد به پاسخ‌گویی به نیازهای جامعه مبتنی بر الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت می‌باشد و به سوی ایفای نقشی فعال و تاثیرگذار در حل علمی و عملی مسائل روز جامعه، در تعامل با محیط پیرامونی حرکت می‌نماید. در راستای اسناد فرادستی کلان کشور و آموزش عالی به ویژه سند دانشگاه اسلامی، با استفاده از ظرفیت‌های معنوی، فناوری‌های نوین، تحقیقات و نوآوری در سطح منطقه‌ای، ملی و بین‌المللی، حداکثر تلاش خود را در تحقق دانشگاه اسلامی ایرانی، در تراز بین‌المللی به کار می‌گیرد.

نظم و انضباط

تحلیل نقاط قوت و ضعف درونی و فرصت ها و تهدید های محیطی دانشگاه

❖ قوت ها:

۱. توانمندی علمی، فنی و پژوهشی استادان دانشگاه
۲. توانمندی و استعداد دانشجویان بویژه دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه
۳. انطباط حرفه‌ای و آموزشی در دانشگاه
۴. تجربه و توانمندی پژوهشی و فناوری دانشگاه
۵. ارتباط سازنده دانشگاه با صنعت و جامعه
۶. ایجاد پردیس علم و فناوری در دانشگاه

❖ ضعف ها:

۱. محدودیت فضای آموزشی و آزمایشگاهی
۲. کمبود امکانات کالبدی دانشگاه
۳. کمبود نیروی انسانی در سطح کارشناسان خبره و مدیران عملیاتی
۴. کمبود منابع مالی

❖ فرصت ها:

۱. توجه و سرمایه گذاری ویژه‌ی کشور بر فناوری های نوین و پیشرفته
۳. تسهیل راه اندازی کسب و کار و حمایت از فعالیت های کارآفرینانه در کشور
۴. حمایت از شرکت های دانش بنیان
۵. وجود اعتماد منطقه ای و ملی به دانشگاه حکیم سبزواری
۶. ارتقا روابط بین المللی بویژه با کشورهای همسایه

❖ تهدید ها

۱. کاهش تعداد متقاضیان ورود به دانشگاه ها و مراکز آموزش عالی (به ویژه در رشته های فنی مهندسی)
۲. مهاجرت نسل جوان و نخبگان
۳. محدودیت منابع مالی دولت برای کمک به دانشگاه ها
۴. رکود و نرخ رشد خیلی پایین اقتصادی

دانشگاه حکیم سبزواری قصد دارد در ده سال آینده با مشارکت استادان، کارکنان، دانشجویان، دانش آموختگان و دیگر ذینفعان و نیز ساز و کارهایی که فراهم می آورد با پویایی در عرصه علمی و فناوری، پیشتازی در مسیر تعالی و اثربخشی اجتماعی به یکی از دانشگاه ها و مرجعیت های علمی معتبر و صاحب نام در کشور و منطقه تبدیل شود.

اهداف راهبردی پنج ساله دانشگاه

جدول ۱- فهرست اهداف راهبردی پنج ساله دانشگاه حکیم سبزواری

کد هدف راهبردی	عنوان هدف راهبردی
O۱	هدفمندی آموزش و پژوهش مبتنی بر مزیت نسبی دانشگاه و نیازهای منطقه ای و ملی
O۲	تخصیص مناسب و عادلانه منابع مالی و غیر مالی
O۳	تحقق دانشگاه سبز
O۴	رشد فعالیت های مرتبط با مسولیت اجتماعی دانشگاه
O۵	گسترش فرهنگ اسلامی در دانشگاه، اعتلای فرهنگ عمومی و فراهم کردن زمینه های رشدتأمیت شخصیت دانشجویان
O۶	دستیابی به جایگاه ممتاز مرجعیت علمی در سطح منطقه ای ملی بین المللی
O۷	تربیت نیروی انسانی کارآمد، متخصص ، متعهد، کارآفرین و ماهر
O۸	تقاضامحوری، کاربردی کردن و تجاری سازی دستاوردها و محصولات علمی
O۹	گسترش همکاری های بین المللی، ایجاد و تحکیم روابط علمی و فرهنگی با دیگر کشورها بویژه کشورهای اسلامی و همسایه
O۱۰	تحول و تعالی نظام اداری و ارتقاء بهره وری
O۱۱	تأمین نظام مالی پایدار

وضعیت موجود دانشگاه از نظر آماری

جدول ۲- اطلاعات کلی دانشگاه حکیم سبزواری

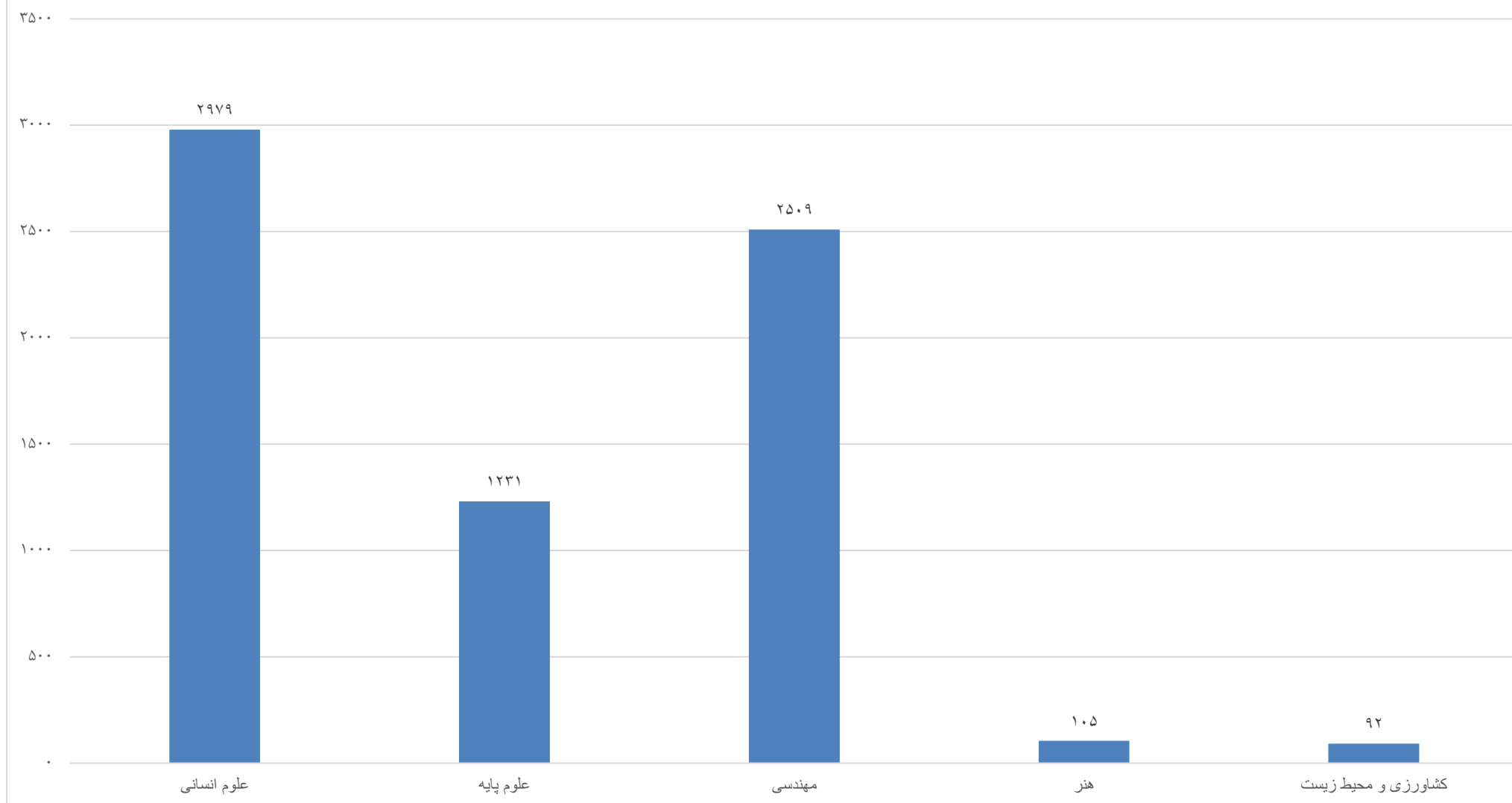
ردیف	عنوان	توضیح / مقدار
۱	سال تأسیس مؤسسه	۱۳۶۶
۲	تعداد و عناوین دانشکده، مرکز پژوهشی و پردیس موجود	۱۱ دانشکده (ادبیات و علوم انسانی- ریاضی و علوم کامپیوتر- الهیات و معارف اسلامی- جغرافیا و علوم محیطی - علوم پایه- علوم ورزشی- فنی و مهندسی- برق و الکترونیک- معماری و شهرسازی- نفت و پتروشیمی- پردیس فناوری های نوین) ۱ مرکز پژوهشی اجتماعی و جغرافیایی
۳	رتبه مؤسسه در ISC به تفکیک (بازه ۱۳۹۹-۱۴۰۰) ^۱ رتبه کل ۴۹	آموزش: ۵۵ پژوهش: ۴۵ فناوری و نوآوری: ۶۶ بین‌المللی سازی: ۳۹ اثرگذاری اقتصادی: ۴۹ لادل خدمات اجتماعی، زیرساخت و تسهیلات: ۴۶
۴	جایگاه مؤسسه در رتبه‌بندی بین‌المللی	تایمز: رتبه بین ۱۰۰۱ تا ۱۲۰۰ در سال ۲۰۲۳ QS: اولین بار در سال ۱۴۰۲ که هنوز نیامده است شانگهای: - سایمگو: -
۵	تعداد کل دانشجویان/پژوهشگران به تفکیک	کاردانی : ۲ کارشناسی (پیوسته - ناپیوسته): ۴۷۳۳ کارشناسی ارشد: ۱۹۶۹

^۱ <https://ur.isc.ac/Home/RankIranUniv>

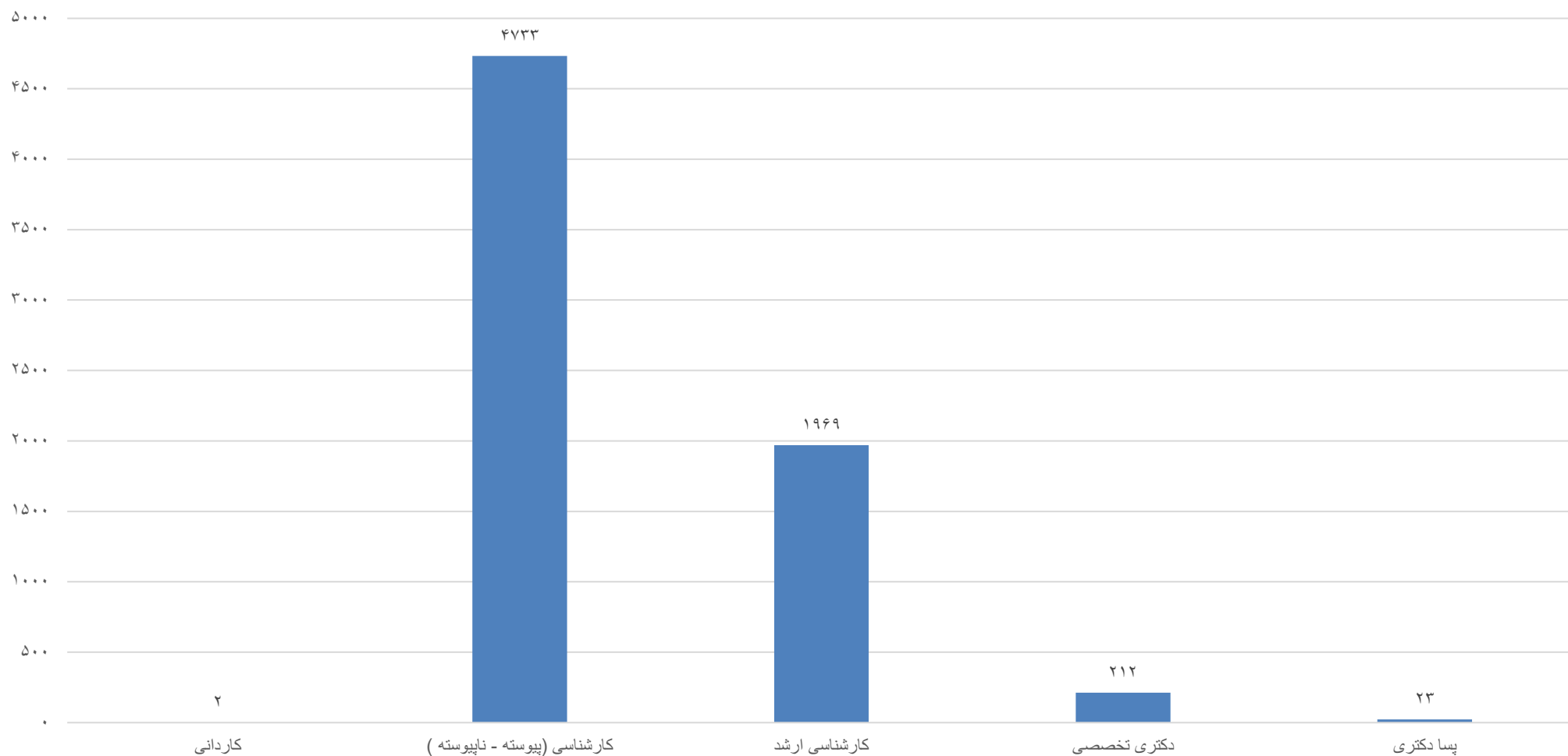
ردیف	عنوان	توضیح / مقدار
		دکتری تخصصی: ۲۱۲
		پسا دکتری : ۲۳
		به تفکیک گروه‌های عمده تحصیلی / پژوهشی:
		علوم انسانی ۲۹۷۹
		علوم پایه ۱۲۳۱
		مهندسی ۲۵۰۹
		هنر ۱۰۵
		کشاورزی و محیط زیست ۹۲
		روزانه: ۵۷۷۳
		شبانه: ۴۷۳
		پردیس: ۴
		فراگیر: -
		نیمه حضوری: -
	تعداد رشته‌های فعال	الکترونیکی (غیر حضوری): ۱۲۸
		بین‌المللی: ۵۳۸
۶	تعداد رشته‌های فعال	کارشناسی: ۴۷ کارشناسی ارشد: ۷۹ دکتری: ۱۸ جمعا: ۱۴۴
۷	تعداد اعضای هیئت علمی تمام وقت به تفکیک مرتبه علمی	مربی آموزشیار و مربی : ۱۴
		استادیار: ۱۲۵
		دانشیار: ۱۱۹

ردیف	عنوان	توضیح / مقدار
		استاد / استاد تمام: ۱۶
۸	تعداد کارکنان غیر هیئت علمی به تفکیک نوع قرارداد	رسمی/پیمانی: پیمانی ۲۰ نفر- رسمی ۱۳۲ نفر قراردادی: ۵۸ نفر شرکتی: ۱۶۸ نفر
۹	آخرین اعتبار مصوب (آخرین سال)	اعتبار هزینه‌ای: ۲/۵۹۱/۴۱۹/۰۰۰/۰۰۰ ریال اعتبار تملک دارایی‌های سرمایه‌ای: ۲۵۷/۸۰۰/۰۰۰/۰۰۰ ریال
۱۰	درصد تخصیص اعتبار مصوب (تحقق یافته آخرین سال)	اعتبار هزینه‌ای: ۹۷٪ اعتبار تملک دارایی‌های سرمایه‌ای: ۳۵٪
۱۱	درآمد اختصاصی (آخرین سال)	مصوب: ۲۳۲/۸۰۰/۰۰۰/۰۰۰ ریال درصد وصول: ۱۰۰٪
۱۲	نام رئیس مؤسسه	دکتر محمدعلی زنگنه اسدی
۱۳	شماره تماس رئیس مؤسسه	۰۵۱۴۴۰۱۲۶۰۱
۱۴	نام نماینده معرفی شده	دکتر سید محمدرضا عادل
۱۵	شماره تماس نماینده	۰۹۱۵۵۱۷۵۵۶۷

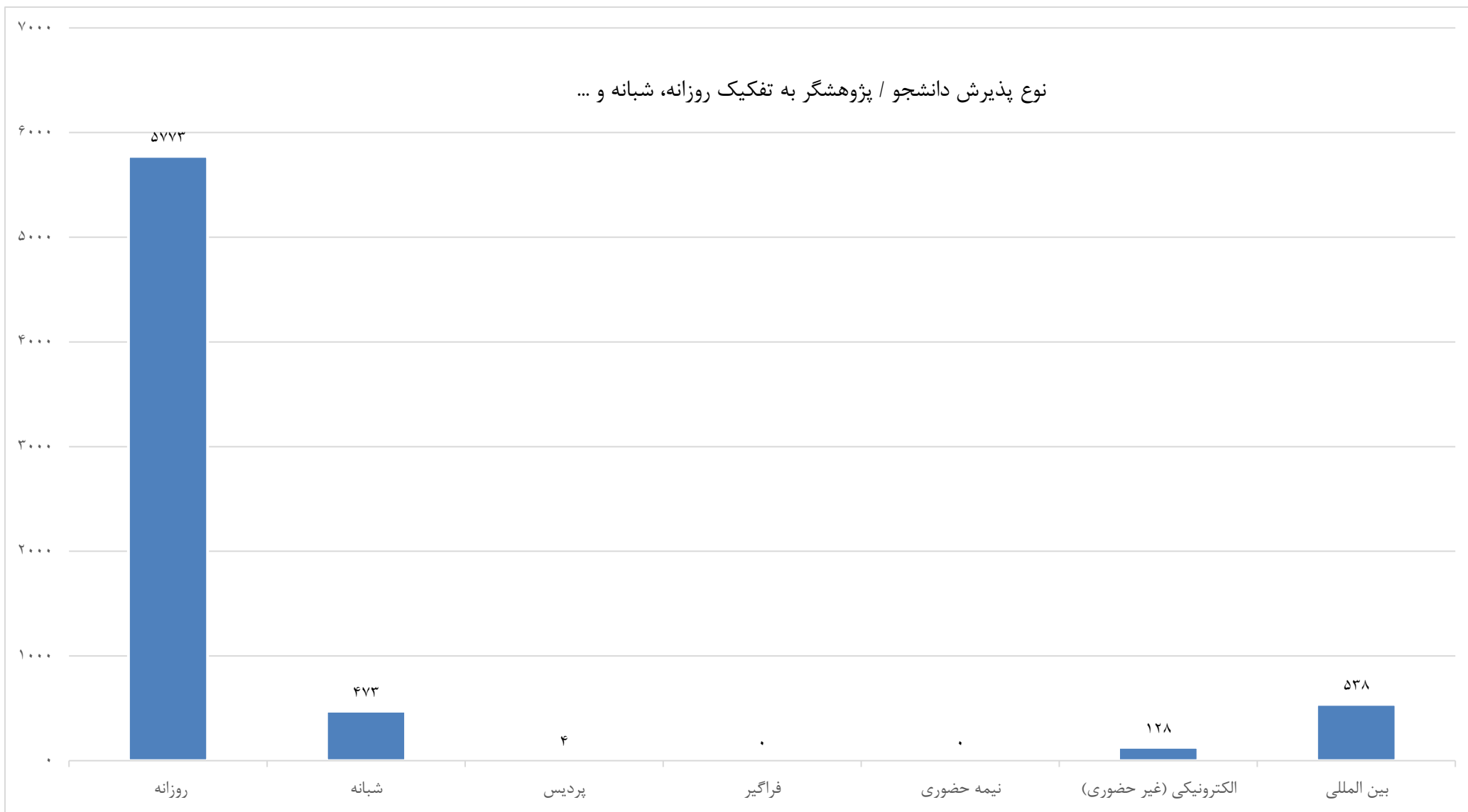
تعداد کل دانشجویان / پژوهشگران به تفکیک گروه‌های عمده تحصیلی / پژوهشی

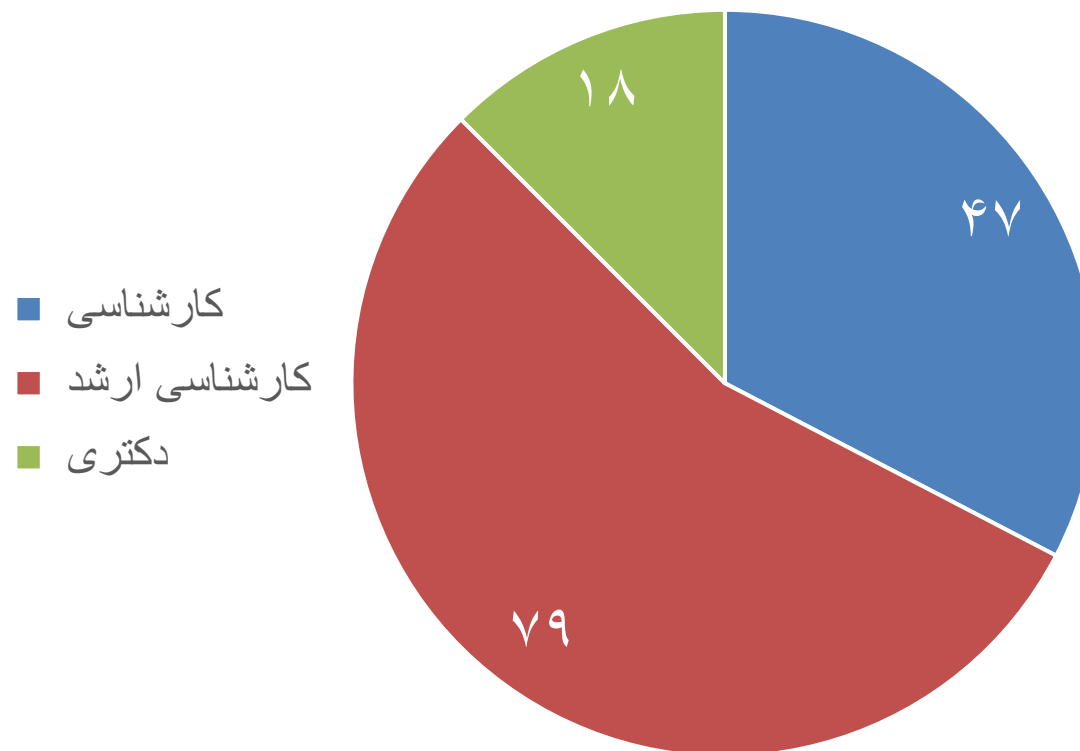
تعداد کل دانشجویان/پژوهشگران به تفکیک مقطع تحصیلی

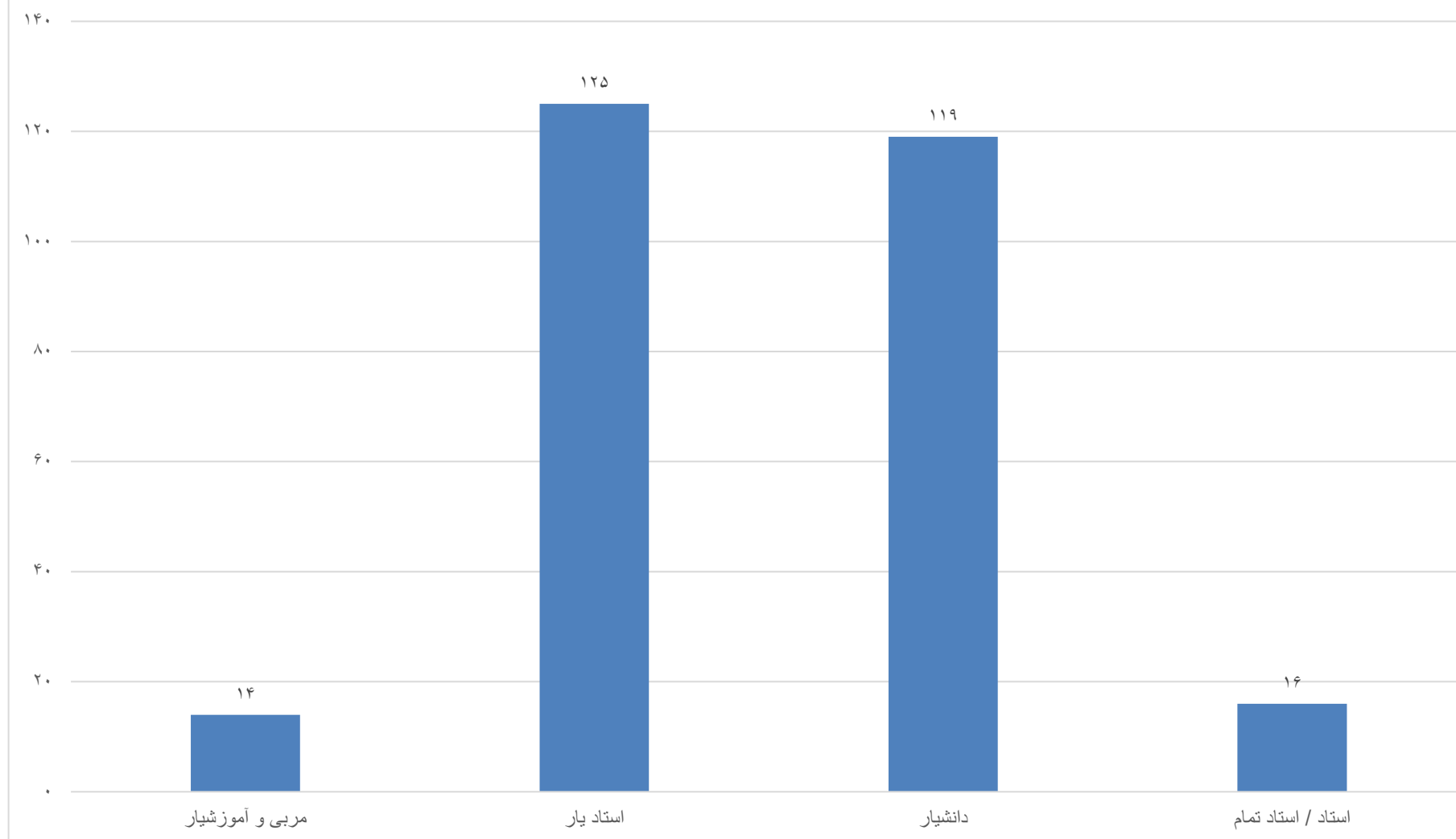
نوع پذیرش دانشجو / پژوهشگر به تفکیک روزانه، شبانه و ...

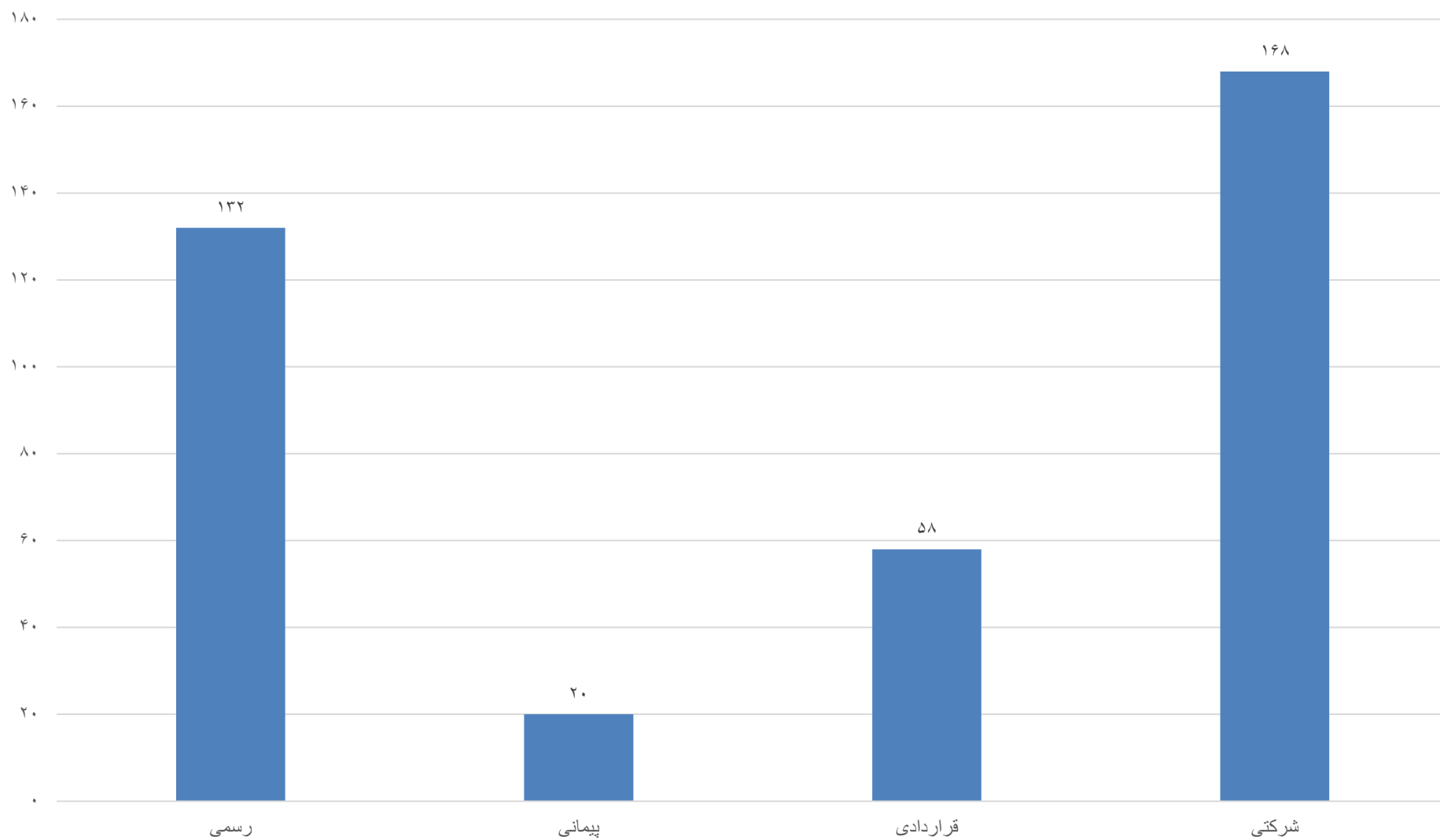
تعداد رشته های فعال

تعداد اعضای هیئت علمی تمام وقت به تفکیک مرتبه علمی

تعداد کارکنان غیر هیئت علمی به تفکیک نوع قرارداد

**فهرست اهداف عالی نظام علوم، تحقیقات و فناوری و جهت گیری های مورد انتظار وزارت عتف و
انطباق آن با اهداف راهبردی و راهبرد های دانشگاه حکیم سبزواری**

جدول ۳- فهرست اهداف عالی نظام عتف، جهت گیری های موردانتظار وزارت عتف، جهت گیری های موردانتظار وزارتخانه و انطباق آن با اهداف راهبردی و راهبردهای دانشگاه

اهداف عالی نظام عتف	جهت گیری های مورد انتظار وزارت عتف	اهداف راهبردی دانشگاه	راهبردهای دانشگاه
۱- توجه به مزیت نسبی و نیازهای مهم مناطق در قالب مأموریت‌گرایی و آمایش سرزمین (آموزش، پژوهش و برون‌داد هدفمند)	تحول در رشته ها، برنامه درسی و آموزشی	هدفمندی آموزش و پژوهش مبتنی بر مزیت نسبی دانشگاه و نیازهای منطقه‌ای و ملی	تحول و تطابق حداکثری در رشته ها، برنامه های درسی و آموزشی با برنامه مأموریت گرایی و آمایش سرزمین از طریق شورای سیاست گذاری
	هدفمند نمودن تخصیص منابع مالی و غیر مالی		
	توجه عملیاتی به مسئولیتهای اجتماعی و رضایتمندی مردم		
۲- عدالت محوری در توزیع انواع منابع و امکانات	مناسب سازی سرانه فضاهای عمومی	تخصیص مناسب و عادلانه منابع مالی و غیر مالی	توزیع و تخصیص هدفمند منابع با استفاده از بودجه ریزی بر مبنای عملکرد
	مناسب سازی سرانه فضاهای تخصصی		
	هدفمند نمودن تخصیص منابع مالی و غیر مالی		
	رشد فعالیت های مرتبط با مسئولیت اجتماعی	رشد فعالیت های مرتبط با مسئولیت اجتماعی دانشگاه	گسترش مسئولیت اجتماعی دانشگاه با افزایش فعالیت های مشاوره ای بهداشتی ایمنی و محیط زیستی

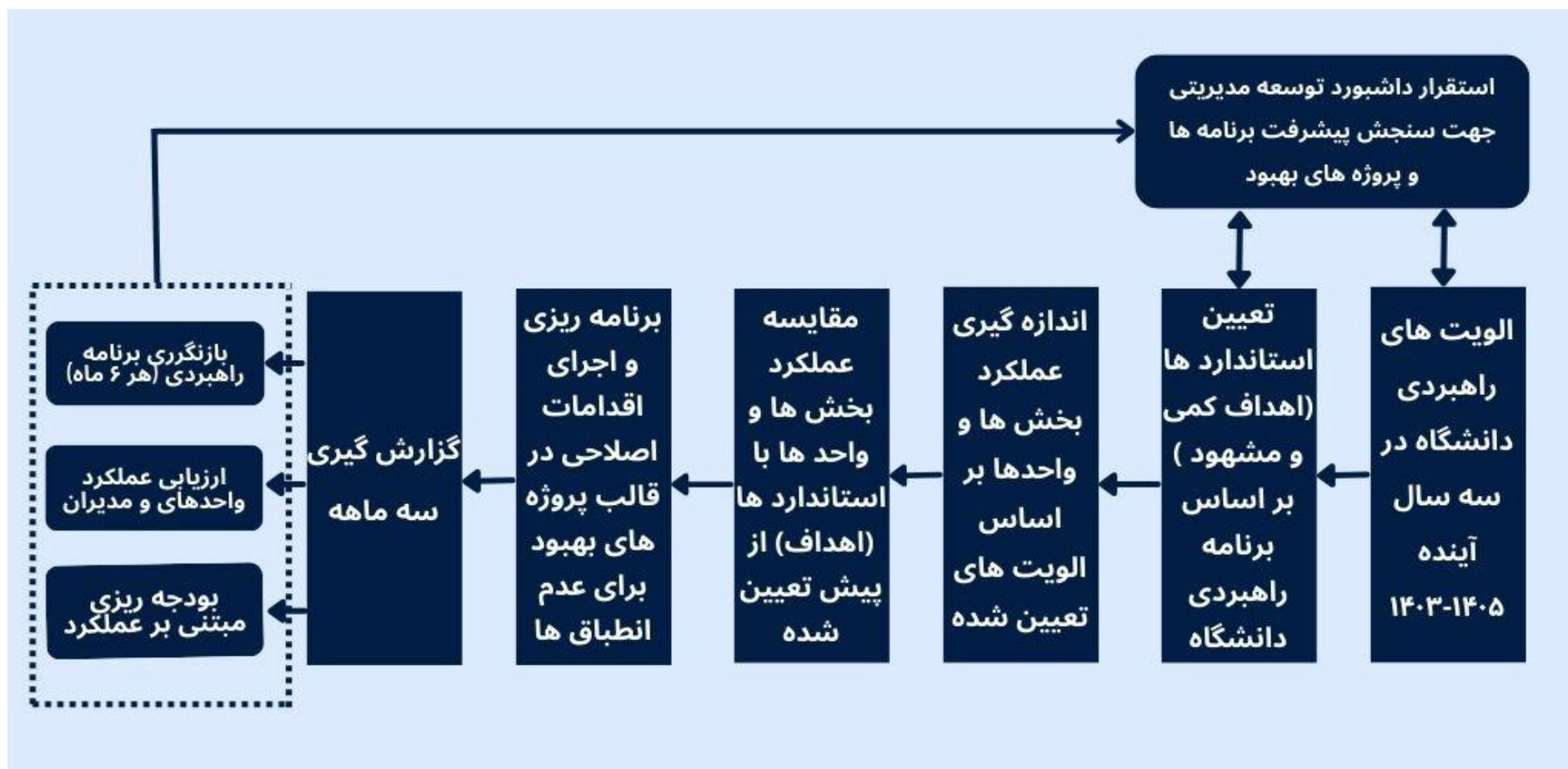
اهداف عالی نظام عتف	جهت گیری های مورد انتظار وزارت عتف	اهداف راهبردی دانشگاه	راهبردهای دانشگاه
۳- اعتلای هویت و اندیشه اسلامی-ایرانی	تحقق دانشگاه اسلامی	گسترش فرهنگ اسلامی در دانشگاه، اعتلای فرهنگ عمومی و فراهم کردن زمینه های رشد تمامیت شخصیت دانشجویان	برنامه ریزی و بستر سازی اجرایی در تحقق دانشگاه اسلامی با مشارکت اعضای هیات علمی، دانشجویان و یاوران علمی
	توسعه کرسی نظریه پردازی		
	ترویج مفاهیم قرآنی و زیست مومنانه		
	تقویت و تسریع در تحول علوم انسانی و اسلامی		
	حمایت از برنامه های علوم انسانی اسلامی از طریق اعزام اساتید		
۴- مرجعیت علم نافع و توانمندساز (تولید خدمت، ثروت و سرمایه از دانش)	دستیابی به مرجعیت علمی	دستیابی به جایگاه ممتاز مرجعیت علمی در سطح منطقه ای ملی بین المللی	ارتقا کیفیت علمی و پژوهشی دانشگاه با توجه به ظرفیت های اعضای هیات علمی و دانشجویان
	حمایت هدفمند و هوشمندانه برای ایجاد انگیزه در استاد و دانشجو		اختصاص اعتبار برای بهبود زیر ساخت های پژوهش و فناوری (افزایش تا سطح ۵۰ درصد)

ارتقا جایگاه سازمانی مرکز پژوهشی با تمرکز بر نقش مرکز در نظام تصمیم گیری نهادی سطح شهرستان و منطقه			
اهداف عالی نظام عتف	جهت گیری های مورد انتظار وزارت عتف	اهداف راهبردی دانشگاه	راهبردهای دانشگاه
۵- تربیت نیروهای متخصص، متعهد، خلاق، متخلق، ماهر و کارآفرین (با رویکرد شاگرد، فناور و نوآورپروری)	تحول مهارت محوری	تربیت نیروی انسانی کارآمد، متخصص ، متعهد، کارآفرین و ماهر	تحول مهارت محوری و ارائه خدمات آموزشی با توسعه آموزش های آزاد و الکترونیکی
	ارائه خدمات آموزشی		
	توسعه جامعه پذیری		توسعه جامعه پذیری با برنامه ریزی مدون و حمایت از فعالیت های فرهنگی اجتماعی
	کارآمد سازی با ایجاد مراکز هدایت شغلی		کارآمد سازی زیر ساخت ها با سیاست های بهبود اشتغال دانش آموختگان
	جذب و نگهداشت		جذب و نگهداشت نخبگان علمی با فراهم نمودن تسهیلات مشارکت آنان در حل مسائل
	رشد اخلاق حرفه ای		
۶- کاربردی کردن، تقاضامحوری و تجاری سازی دستاوردها و محصولات علمی (تقویت ارتباط با صنعت و جامعه)	تقویت و توسعه زیست بوم	تقاضامحوری کاربردی کردن و تجاری سازی دستاوردها و محصولات علمی	توسعه یافته های پژوهشی کاربردی و اصیل بواسطه طرح های تشویقی و ایجاد
	دانشگاه نسل ۳ و ۴ با تاکید بر تقاضا محوری		
	بازمهندسی رشته ها		بکارگیری هسته های تحقیقاتی و موسسات فناور با جذب پذیرش و حمایت از آنها

	تقویت زیست بوم علم تا عمل		تمرکز بر کاربردی کردن و تجاری سازی دستاوردهای علمی و گسترش همکاری های فناورانه با نهادهای مراکز علمی و صنعتی با ایجاد پردیس علم و فناوری
اهداف عالی نظام عتف	جهت گیری های مورد انتظار وزارت عتف	اهداف راهبردی دانشگاه	راهبردهای دانشگاه
۷- توسعه همکاری های الهام بخش بین المللی (دیپلماسی علمی، فناوری و نوآوری)	بهبود تصویر و برند آموزش عالی	گسترش همکاری های بین المللی، ایجاد و تحکیم روابط علمی و فرهنگی با دیگر کشورها بویژه کشورهای اسلامی و همسایه	گسترش دیپلماسی علمی با ایجاد معاونت روابط بین الملل دارای برنامه ای مدون و هدفمند در تشکیلات دانشگاه
	تسهیل شرایط جذب دانشجویان خارجی		
	رونق همکاری های بین المللی		
۸- کیفی سازی ساختارها و نظامات و بهره ورسازی فعالیت های علمی، پژوهشی، فناوری و نوآوری	بهبودت سازی شاخص های نیروی انسانی	تامین نظام مالی پایدار و کاهش هزینه ها	افزایش دارایی ها، تنوع بخشی به درآمدها و کاهش هزینه های دانشگاه، با بهره گیری از بودجه ریزی بر مبنای عملکرد
	متنوع سازی منابع مالی		
	افزایش سهم درآمدهای پژوهش و فناوری		
	کاهش سهم هزینه های پرسنلی		

		هبود فرآیندهای اداری در جهت کاهش هزینه سرانه دانشجو پژوهشگر فناور	
--	--	---	--

فرایند بازیابی و بازنگری برنامه راهبردی

شکل ۲ - فرایند بازیابی و بازنگری برنامه راهبردی دانشگاه حکیم سبزواری

آینده پژوهی آموزش عالی

مقدمه

آموزش عالی بالاترین و آخرین مرحله نظام آموزشی یا به عبارت دیگر راس هرم آموزش در هر کشور است. در کشور ما به تحصیل در دوره‌هایی که پس از پایان تحصیلات دوره متوسطه صورت می‌گیرد و به کسب مدارج کاردانی، کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکترا منجر می‌شود «آموزش عالی» اطلاق می‌شود.

اهداف و نقش آموزش عالی در کشور، تربیت نیروی انسانی متخصص مورد نیاز جامعه، ترویج و ارتقای دانش، گسترش تحقیق و فراهم نمودن زمینه مساعد برای توسعه کشور است. دانشگاه‌ها و موسسات آموزش عالی نه تنها به دلیل تربیت نیروی انسانی متخصص بلکه به جهت گسترش مرزهای دانش و از دیدگاه‌های رشد شخصی ملی و بین‌المللی مورد توجه هستند. آموزش عالی کم و بیش در تمام کشورها اهداف کلی و اساسی مشخص شده زیر را دنبال می‌کند:

الف - انجام پژوهش‌های بنیادی، علمی و کاربردی به منظور پیشرفت گسترش علم و دانش در جامعه؛

ب - تربیت و تامین نیروی انسانی ماهر، متخصص و کارآمد مورد نیاز بخش‌های مختلف جامعه؛

ج - تسهیل تحقق اهداف اجتماعی و فرهنگی و اعتلای سطح فرهنگی جامعه.

نهاد آموزشی برآمده از گسترش تاسیس دانشگاه‌ها و موسسات آموزش عالی از بدو پیدایش تاکنون، همواره دستخوش تغییرات بسیاری شده است. که دانشگاه در آن قرار گرفته است؛ از همین رو، وابستگی دانشگاه به دولت مرکزی بسیار زیاد شده است؛ تا حدی که منابع مالی مورد نیاز برای اداره دانشگاه‌های اصلی و بزرگ کشور توسط دولت تامین می‌شود و همین موضوع، یکی از دلایل گسترش و تعمیق مستمر وابستگی دانشگاه‌های کشور به دولت‌ها شده است.

این وابستگی باعث شده است که دانشگاه‌ها بیش از آنکه خود را پاسخگوی زیست بوم و اقلیمی که در آن قرار گرفتند بدانند در تلاشند تا پاسخگوی ساختارهای از بالا به پایین باشند که تامین کننده منابع و تعیین کننده خط مش‌های آنها هستند وابستگی منابع مالی قدرت و ثروت دولت به منابع حاصل از فروش نفت و گاز در طول یکصد سال اخیر ایران باعث تشدید وابستگی دولت‌ها به تغییرات در فضای بین المللی شده است. در نتیجه دانشگاه‌ها خواسته یا ناخواسته در تاریخ امروز ایران به شدت متأثر از تغییرات فضای ملی و بین‌المللی شده‌اند در چند سال اخیر موضوع تحریم دولت ایران در فروش منابع نفت و گاز و عدم دسترسی به ثروت حاصل از فروش این منابع باعث شده است نظام اداره دانشگاه‌ها حتی در پرداخت حقوق کارکنان هم دچار بحران شود (وزارت علوم تحقیقات و فناوری ۱۳۹۹) این مثال جلوه‌ای از تاثیرپذیری دانشگاه‌ها از تغییرات در فضای ملی و بین المللی است .

علاوه بر بحران منابع مالی مطرح شده، طیف متنوعی از موضوعات و مسائل در حال شکل دهی به آینده‌های دانشگاه در ایران است .

این تغییرات در طیفی از مسائل اقتصادی سیاسی اجتماعی و دموگرافیک فرهنگی و ارزشی، تکنولوژیک و زیست محیطی در چندین سطح تحلیل فرد، موسسه ملی و بین‌المللی قابل بررسی است. برخی از این تغییرات نتیجه فشار آینده است از قبیل پیشرفت هوش مصنوعی و جایگزین ماشین به جای انسان در کارکردهای آموزشی پژوهشی توسعه فناوری و نوآوری . چنانچه آمادگی آینده در برابر این تغییرات حاصل نشود افراد حقیقی یا حقوقی دچار وضعیتی می‌شوند که برخی از طرفداران مارتین هایدگر فیلسوف آلمانی آن را پرتاب شدگی به آینده می‌نامند (Ross, ۲۰۰۰: ۱۵۰) وضعیتی که اختیار و قصدمندی سازمان‌ها و افراد برای دخل و تصرف در واقعیت‌ها در وضعیت کمینه خود قرار دارد (Paya, ۲۰۱۸) و در این موقعیت منکر یا تسلیم واقعیت می‌شویم. برای مثال در وضعیت شیوع کرونا شاهد پرتاب شدگی نظام آموزشی در ایران به سوی آینده بودیم، به شکلی که ارائه تمامی خدمات آموزشی به صورت برخط پیش از وقوع این بحران باورناپذیر به نظر می‌رسید، ناگزیر محقق شد.

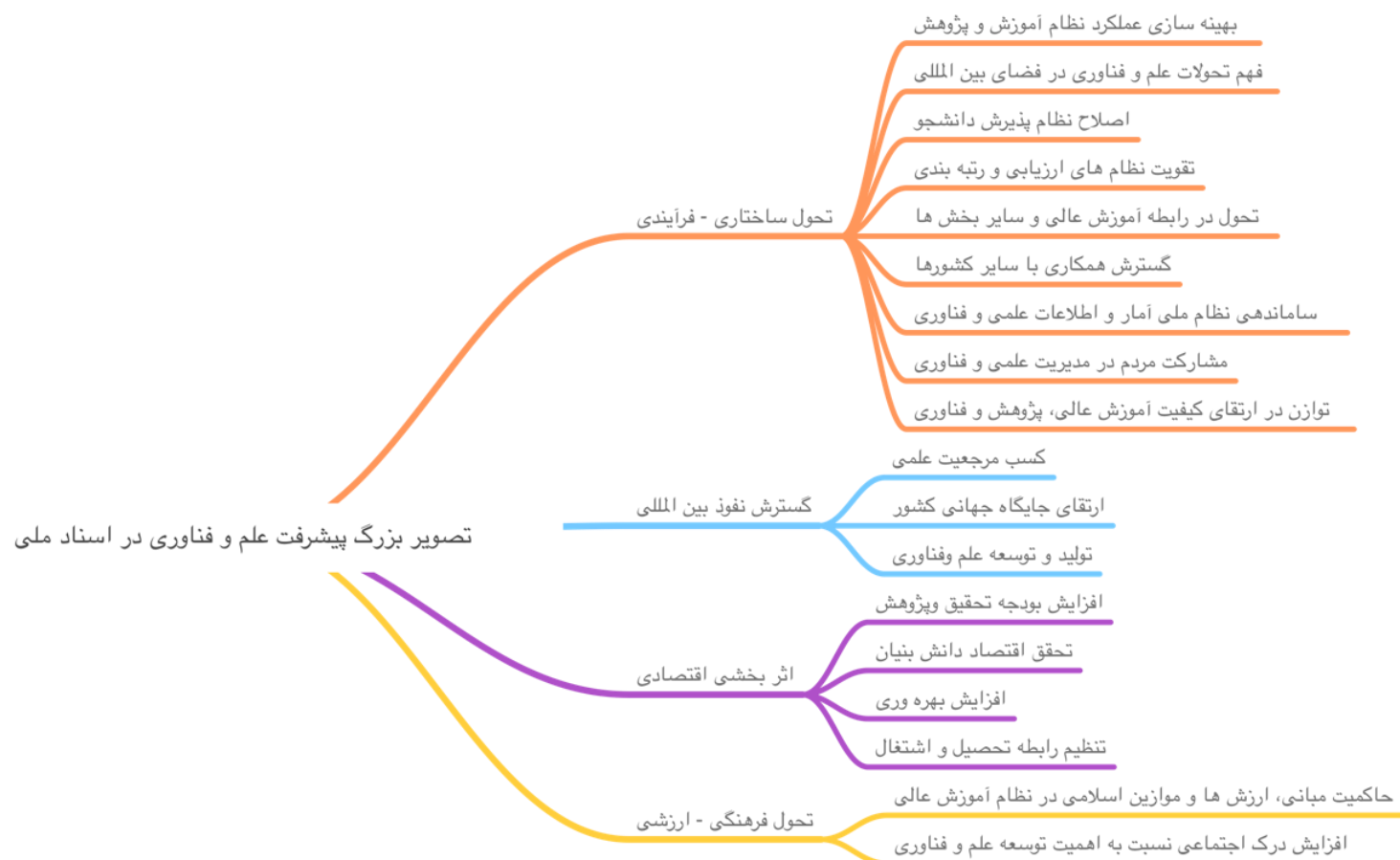
شناسایی و تحلیل روندها و کلان روندهای آینده (سطح ملی، منطقه ای و جهانی)

بنابراین در صورت شکل گیری قصد مندی معطوف به رویارویی هوشمندانه و پیش دستانه دانشگاه و نهاد آموزشی عالی با تغییراتی که در ادامه تحلیل شده است. می توان برآورد کرد که آموزش عالی در ایران می تواند از بحران هویت و اثربخشی اجتماعی رهایی یابد در غیر این صورت جایگاه آموزش عالی در متن و بستر جامعه ایران به نهادهای منزوی و بی هویت فروکاسته.

در این موضوع سطح تحلیل ملی مورد توجه قرار گرفته است تا مشخص کند سیاستگذاران کشور کدام وضعیت های مطلوب در آینده را تصویرپردازی کرده و در نظر گرفتند؟

پاسخ به این پرسش امکان مناسبی برای تحلیل شکاف میان وضعیت موجود و وضعیت مطلوب را به دست می دهد اسناد ملی علم و فناوری اصلی ترین جلوه گاه صورت بندی تصویر بزرگ از آینده است از میان اسناد ملی سندهای مرتبط با حوزه علم فناوری و آموزش عالی بررسی شدند؛ شامل سیاست های کلی علم و فناوری نقشه جامع علمی کشور سند تحول راهبردی علم و فناوری کشور و برنامه هفتم توسعه.

تحلیل محتوای اسناد مذکور با استفاده از روش کدگذاری کیفی مطابق شکل ۱ نشانگر اهمیت چهار اولویت برای تحقق آینده مطلوب علم و فناوری است؛ به عبارت روشن تر انتظار قانونگذار و سیاستگذار آن بوده است که علم و فناوری زمینه دستیابی به شهرت و نفوذ بین المللی تحول ساختاری تحول فرهنگی و اثربخشی اقتصادی را به دست دهد .

شکل ۳- پیشرفت علم و فناوری در اسناد ملی

اولویت‌های چهارگانه در اسناد ملی علم و فناوری به شرح زیر به اختصار توصیف شده است :

الف – گسترش نفوذ در عرصه بین‌المللی: ارتقای جایگاه و مرتبه کشور در عرصه بین‌المللی نقش آفرینی نظام آموزشی عالی کشور در تولید توسعه نشر علم و فناوری و تربیت دانشجو در سطح بین‌المللی از عوامل و موضوعات مورد تاکید ذیل این محور است .

ب – تحول ساختاری – فرایندی : بهینه‌سازی عملکرد و ساختار نظام آموزشی و تحقیقات کشور اصلاح نظام پذیرش دانشجو ه ویژه به استعداد و علاقه‌مندی دانشجویان در انتخاب رشته تحصیلی تقویت نظام‌های ارزیابی و رتبه‌بندی علم و فناوری توزیع عادلانه فرصت‌ها و امکانات تحصیل در سراسر کشور ایجاد تحول در ارتباط میان نظام آموزش عالی با سایر بخش‌ها گسترش همکاری و تعامل سازنده و الهام بخش در حوزه علم و فناوری با سایر کشورها ساماندهی نظام ملی آمار و اطلاعات علمی پژوهشی افزایش نقش مردم در مدیریت علمی و فناوری کشور برقراری توازن و ارتقای کیفیت آموزش عالی و پژوهش و فناوری از موضوعات تاکید شده ذیل این محور است .

ج – اثربخشی اقتصادی : بهبود وضعیت عرضه و تقاضا در نظام علم و فناوری افزایش عرضه از طریق افزایش بودجه تحقیق و پژوهش و توجه به تقاضای متقاضیان آموزش عالی از طریق فهم نیازهای اشتغال ذب و به کارگیری دانش‌آموختگان دانشگاهی و شکل‌گیری نوعی اقتصاد دانش بنیان مورد توجه قرار گرفته است .

د – تحول فرهنگی و ارزشی: پایبندی به ارزش‌های اسلامی و گسترش فهم عامه از پیشرفت‌های علم و فناوری از موضوعات مورد تاکید ذیل این محور است .

با توجه به تصویر بزرگ ارائه شده از علم فناوری و آموزش عالی در اسناد ملی در ادامه روندهای جهانی این حوزه بررسی و سپس چگونگی رویارویی با این تحولات از منظر متخصصان و خبرگان کشور بررسی شده است .

در تحلیل اسنادی روندهای جهانی آموزش عالی اساس آثار و گزارش‌های سازمان‌ها و مراجع معتبر بین‌المللی اعم از دولتی و غیر دولتی انتخاب شده‌اند. در این بخش گزارش‌های منتشر شده توسط سازمان‌های او.ای.سی.دی و یونسکو به عنوان دو سازمان مرجع بین‌المللی دولتی در حوزه سیاست گذاری علم و فناوری از یک سو گزارش‌های مراکز بین‌المللی دیده‌بان علم فناوری و آموزش عالی از قبیل گزارش هالن آی کیو که به طور تخصصی در حوزه آینده نگری تحولات جهانی علم فناوری و آموزش عالی فعالیت می‌کند نیز بررسی شده است.

روندهای جهانی علم و فناوری

یکی از اهداف آینده پژوهی فهم تغییرات و چگونگی رویارویی با آنها است در این حوزه تخصصی تغییرات بر حسب رویدادها، روندها پیش‌ران‌های تغییر قابل درک است (Burrows & Gnad, ۲۰۲۰: ۳۹۱) بر این اساس روندها یکی از حوزه‌های اصلی شکل دهنده به تغییرات آینده هستند ناظر بر رویدادی بوده که در زمانی به وقوع پیوسته و همچنان نیز تداوم دارد برای مثال بحران اشتغال پذیری دانش آموختگان در دانشگاه‌های کشور نخست رویدادی بوده که در زمان مشخصی رخ داده و همچنان تداوم پیدا کرده است (مهدسی و کیخا، ۱۳۹۹: ۲۱۹)

از این رو در تحلیل روندها عوامل و وضعیت‌هایی که به آینده دانشگاه و آموزش عالی در جهان و ایران شکل می‌دهند مورد توجه قرار گرفته است در ادامه نتایج حاصل از مطالعات آینده نگری انجام شده در OECD، یونسکو و سایر مراکز دیده‌بان آموزش عالی به شکل توصیفی بیان شده است تا مشخص شود در تجارب جهانی کدام موضوعات و عوامل به عنوان روندهای شکل دهنده به آینده دانشگاه و آموزش عالی شناسایی شده‌اند؟

الف – روندهای جهانی علم و فناوری از منظر او.ای.سی.دی

از سال ۲۰۰۸ میلادی تاکنون او.ای.سی.دی در دو سال یک بار گزارشی با عنوان «روندهای شکل دهنده به آموزش» مهمترین روندهای تاثیرگذار بر آموزش و آموزش عالی را منتشر می‌کند. در این گزارش‌ها، مهم‌ترین تحولات اقتصادی، اجتماعی، فناورانه و آموزش باشد (OECD, ۲۰۲۱) مطابق آخرین گزارش این سازمان در سال ۲۰۱۹، روندهای آموزش عالی مطابق شکل ۲ مشخص شده است .

شکل ۴- روند های جهانی علم و فناوری مطابق گزارش او.ای.سی.دی

ب - روندهای جهانی علم و فناوری از منظر یونسکو

یونسکو از سال ۱۹۹۳ انتشار گزارش جهانی علم را با هدف دیدهبانی تحولات جهانی آغاز کرده است این سازمان از سال ۱۹۹۳ تاکنون ۶ گزارش منتشر کرده حدود هر ۴ سال یک گزارش و در این گزارش‌ها تحولات جهانی علم فناوری و نوآوری توسط گروهی از متخصصان مستقل دهبانی و پویش محیطی شده‌اند (UNESCO, ۲۰۱۷)

عنوان فنی آخرین گزارش منتشر شده در سال ۲۰۱۵ نقشه حرکت به سوی سال ۲۰۳۰ است؛ به عبارت روشن‌تر در این گزارش، یونسکو برای افق ۱۵ سال آینده، روندهای شکل دهنده به تحولات علم، فناوری و نوآوری را مشخص کرده که مهمترین آنها مطابق شکل ۳ صورت‌بندی شده است .

شکل ۵- روند های جهانی علم و فناوری از منظر یونسکو

پس از انجام گفتگو با خبرگان و متخصصان داده‌های حاصل از این بررسی، بر حسب الگویی که آمده مطابق شکل، ذیل ۷ محور و ۶۵ گویه دسته‌بندی شده است؛ مشتمل بر محورهای سیاسی، اقتصادی، فرهنگی - ارزشی، زیست محیطی، فناوریانه، اجتماعی و آموزش و پژوهش.

بر این اساس، ذیل هر یک از محورهای مذکور، عواملی که به زعم خبرگان باعث تغییر و تحول در وضعیت علم، فناوری و آموزش عالی در کشور می‌شود و نیز عواملی که به آینده حوزه‌های مذکور شکل می‌دهند، مشخص شده است. در ادامه ذیل بخش یافته‌های گزارش بر پایه نظرات به دست آمده، عدم قطعیت‌ها، الگو، اولویت‌ها و پیشنهادهای تحقق آینده مطلوب آموزش عالی در ایران ارائه شده است .

شکل ۶ - دیدگاه خبرگان درباره آینده پژوهی آموزش عالی ایران

آینده پژوهی (سناریو پردازی)

با توجه به اولویت‌های مورد تاکید در اسناد ملی، بررسی روندهای جهانی و احصای دیدگاه متخصصان و خبرگان حوزه آموزش عالی، عدم قطعیت‌های کلیدی مطابق دیدگاه خبرگان متخصصان ناظر بر چهارگانه‌ای است که به شرح شکل ۵ صورت بندی شده است؛ شامل پاسخگویی و مسئولیت پذیری اجتماعی، دستیابی به شهرت و نفوذ ملی و بین‌المللی، تحول در آموزش حکمرانی مشارکت پذیر. همچنان که از مشاهده شکل ۵ فهمیده می‌شود، عدم قطعیت‌های مذکور در قالب دوگانه‌ها ترسیم شده و بر این اساس، آموزش عالی ایران با ۸ سناریو در رویارویی با روندهای آینده مواجه است. قطب سمت راست هر یک از این پیکان‌ها، وجه مثبت، و قطب سمت چپ، وجه منفی و ویرانگر را بازنمایی می‌کند.

شکل ۷: سناریوهای آینده آموزش عالی

در این مقاله، دستیابی به آینده مطلوب در گرو برهمکنش و دستیابی به هر چهارگانه مثبت و سازنده است. همزمانی، هم راستایی و همسویی اولویت‌های این چهارگانه، نیازمند تدوین و اجرایی سازی پیشنهادهایی است که متناظر هر اولویت بیان شده است.

آموزش عالی با توجه به تاثیرگذاری و تاثیر پذیری متقابل از جامعه، همواره در وضعیت غیر پایا بر اساس مقتضیات تحولی جامعه قرار دارد. در این شرایط متغیر، تقسیم آینده ممکن و آمادگی و بستر سازی مناسب برای تحولات پرشتاب آینده، امر اجتناب ناپذیر می‌نماید که از لوازم تحقق اثربخش چشم اندازها و رسالت‌های آموزش عالی است.

امروزه با اهتمام ویژه‌ای که به ایجاد نوآوری و خلق محصول در دانشگاه و شکل‌گیری پارک‌های علم و فناوری در پیرامون دانشگاه‌ها داده شده است، ضرورت اندیشیدن در مورد آینده دانشگاه‌ها و شرایطی که در این راستا و در فرایند تبدیل علم به محصول با آن دست و پنجه نرم خواهد نمود بسیار حیاتی می‌نماید. از این رو، پژوهش حاضر با واکاوی شاخص‌هایی که در منابع بالادستی در زمینه علم و فناوری ارائه شده است، با تدوین سناریوهایی که در تلاش است به تحقق اثربخش آرمان‌های مذکور در آموزش عالی و تبیین شرایط ممکن در هر سناریو و سناریوی مطلوب احتمالی بپردازد.

بر اساس تحلیل محتوای منابع بالادستی در زمینه چشم‌اندازها و رسالت‌های آموزش عالی دو عامل نقش آفرینی آموزش عالی و پاسخگویی آموزش عالی، پس از نظرخواهی از صاحب نظران و اجماع حاصل بر روی این دو عامل، به عنوان مهم‌ترین عوامل کلیدی و دارای عدم قطعیت در تحقق آینده مطلوب آموزش عالی ایران شناخته شده است.

نقش آفرینی آموزش عالی و پاسخگویی آموزش عالی به عنوان عوامل درونی هستند که به طور نزدیک درگیرانه در تحقق آرمان‌های آموزش عالی دخیلند. با توجه به فضای کلی حاکم بر آموزش عالی ایران، برای هر یک از دو متغیر کلیدی، دو وضعیت حدی در نظر گرفته شده است. برای متغیر نقش آفرینی آموزش عالی، دو وضعیت

حدی علم علم محوری و علم پژوهی فناوری و نیز برای متغیر کلیدی پاسخگویی آموزش عالی، دو وضعیت حدی تحقق انتظارات جامعه و تحقق ترجیحات درونی دانشگاهی مورد توجه قرار گرفته است .

چهار سناریوی ممکن و حاصل از ترکیب دو وضعیت حدی هر یک از عوامل عدم قطعیت، به شرح ذیل بیان می شوند:

سناریو ۱: بازسازی گرایی

سناریوی اول تلفیقی از دو محور تولید علم و ترجیحاتی است که صرفاً برای دانشگاه اهمیت دارد. به بیان دیگر، در علم محوری، تنها تولید علم و آموزش آموزش محوری مورد تاکید اساسی است و اولویتهای جامعه نادیده گرفته شده یا در اولویتهای پایین تر مورد توجه است. این نوع دانشگاهها، دانشگاههای بسته ای به حساب می آیند. آن ها حمایت مالی از سوی دولت دریافت نمی کنند و مخارج آن ها از شهریه هایی است که از افراد و نهاد های مرتبط که برای آن ها نیروی انسانی تربیت می کنند تأمین می شود. دانشگاه هایی که در سناریوی بازسازی گرایی قرار دارند، اهم دغدغه های آن ها پرورش نخبه و تولید و انتقال علم دست اول به آن هاست. این نخبه گرایی، این دانشگاه ها را در زمره دانشگاه های نخبه گرا قرار می دهد. این دانشگاه ها هم چنین به جای ارتقاء محورهای سیاسی و آموزش و آگاه ساختن مردم با ایده های گوناگون در یک جامعه مشترک مدنی، سعی دارند که اثبات گرایی یک جانبه و اعتقاد به یک نظام بهترین را گسترش دهند. دانشگاه ها در سناریوی اول به توسعه دانش نظری پرداخته و تولید نوع اول دانش را در دستور کار خود دارند.

سناریوی ۲: سازش گرایی

در سناریوی دوم که سناریوی سازش گرایی نامیده می شود، دو محور تولید علم و آموزش محوری در یک سو و تحقق انتظارات جامعه در سوی دیگر قرار دارد. این دانشگاه ضمن اینکه به بازسازی و تولید علم می پردازند، در عین حال نگاهی نیز به جامعه و نیازهای آن دارند. در این سناریو، این تصور که آموزش ابزار ارتقای شخصی، پیشرفت اجتماعی و انتخاب بهترین ها

مستقل از محیط اجتماعی اولیه است از واقعیت بسیار به دور است. در این سناریو، باور بر این است که دانشگاه‌ها با تاکید بر آموزش محوری صرف تنها با تولید علم قادر نخواهند بود به حیات خود ادامه دهند و سیستم بسته‌ای خواهند بود که محکوم به شکست هستند. بنابراین لازم است که دانشگاه‌ها به انتظارات جامعه نیز پاسخگو باشند. دانشگاه لازم است که تعادلی بین این دو محور برقرار نمایند و در سازش آنها بکوشند. این سسش در شرایط تغییرات اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی پیرامونی دشوارتر می‌شود. سوال و مسئله اساسی در این موضوع این است که چگونه دانشگاه می‌تواند به نیازهای همواره در حال تغییر جامعه پیرامونی که دیگر تنهایی کشور را شامل نمی‌شود بلکه به تمام جهان مربوط می‌شود پاسخ گوید و در عین حال خود را نیز باز تولید نماید؟ پاسخ به این سوال به حل این مسئله، از رسالت اصلی دانشگاه‌ها در این سناریو محسوب می‌گردد. این چالش در نهایت، در پوشش تقاضای اجتماعی به عنوان تنها نمود پاسخگویی به جامعه خلاصه می‌گردد. در این سناریو، دانشگاه‌ها با تامین تقاضای اجتماعی برای ورود به دانشگاه روبرو هستند. این امر که ملازم با توده سازی آموزش عالی است به چالش تنوع در آموزش عالی می‌انجامد. در این موضع، تنوع دسترسی دانشجویان به آموزش عالی، تنوع گذراندن دوره دانشگاه، انگیزه‌ها و توقعات مختلف دانشجویان و توانایی آنان مطرح بوده و این امر تنوع در برنامه‌های درسی می‌انجامد. مدرک گرایی به عنوان امری مهم در عرصه آموزش عالی به تبع روند صورت گرفته انجام خواهد گرفت. هرچند ممکن است دانشگاه در تامین تقاضای اجتماعی برای ورود به آموزش عالی موفق عمل نموده باشد، اما با همه تلاش انجام گرفته در تامین نیازهای جامعه، خروج نوآورانه بسیار پایینی خواهد داشت. تحقیقات انجام شده کم اثر یا فاقد هرگونه اثری در جامعه می‌باشند. در این دانشگاه‌ها، ضعف در کارکرد تحقق انتظارات جامعه و تلاش فراوان در این مسیر، سبب می‌شود که از کارکرد تولید علم هم غفلت شود و دانشگاه روز به روز از نظر تولید دانش درمانده شوند. سناریوی شماره ۲ را تا حدودی می‌توان وضعیت موجود آموزش عالی و دانشگاه‌ها در ایران در نظر گرفت.

سناریوی ۳: استاندارد گرایی

این سناریو تلفیقی از علم پژوهشی فناورانه (تولید علم و تبدیل آن به محصول) و تحقق ترجیحات درون دانشگاهی است. در این سناریو، پرداختن به پژوهش و پژوهش‌های کاربردی و تولید محصولات مورد تاکید ویژه قرار دارد، ولی این تولیدات در راستای تطابق با نیازها و انتظارات جامعه و برآورد نمودن آنها نیست، بلکه صرفاً بر اساس ترجیحات درون دانشگاهی و نیز

اهمیت ارتقای برند دانشگاهی در نزد متولیان در درون هر دانشگاه است. هدف در این موضع، برنده شدن در میدانی است که دانشگاه‌ها با یکدیگر در این زمینه بر رقابت می‌پردازند. در حقیقت، چک‌گیری و افزایش رقابت در عرصه آموزش عالی و در بین دانشگاه‌ها با یکدیگر از ویژگی‌های مهم این سناریو محسوب می‌گردد. رقابت در پذیرش دانشجو از اهداف با اهمیت این دانشگاه‌هاست و تمام تلاش و فعالیت آنها در زمینه‌های پژوهشی و فناورانه در راستای نیل به این هدف است.

حمایت مالی از سوی دولت برای این دانشگاه‌ها انجام نگرفته و ردیف بودجه‌ای به آنها تعلق نمی‌گیرد و از طریق تولید محصولات برای سازمان‌های طرف قرارداد با دانشگاه تامین هزینه می‌کنند. سازمان‌های خصوصی به منظور آموزش مستقیم نیروهای خود با این دانشگاه‌ها قرارداد می‌بندند. سیستم دانشگاهی در این سناریو، سیستمی بسته خواهد بود که با بخش گسترده‌ای از جامعه در ارتباط نیست. در سناریوی استانداردسازی، تولید دانش فنی مورد توجه و تاکید قرار دارد. در این سناریو، دانشگاه به تعهدات و رسالت‌های سنتی خود نظیر یادگیری و پژوهش پایدار و حفظ نظم دانشگاهی در آموزش و پرورش وفادار است. می‌توان بیان نمود که سناریوی سوم، سناریوی تخصصی شدن است و تاکید بیشتری بر تولید دانش، آموزش طولانی مدت و گسترده و شبکه‌های تحقیقاتی می‌شود. در این سناریو، همه چیز به سوی استاندارد شدن حرکت می‌کند.

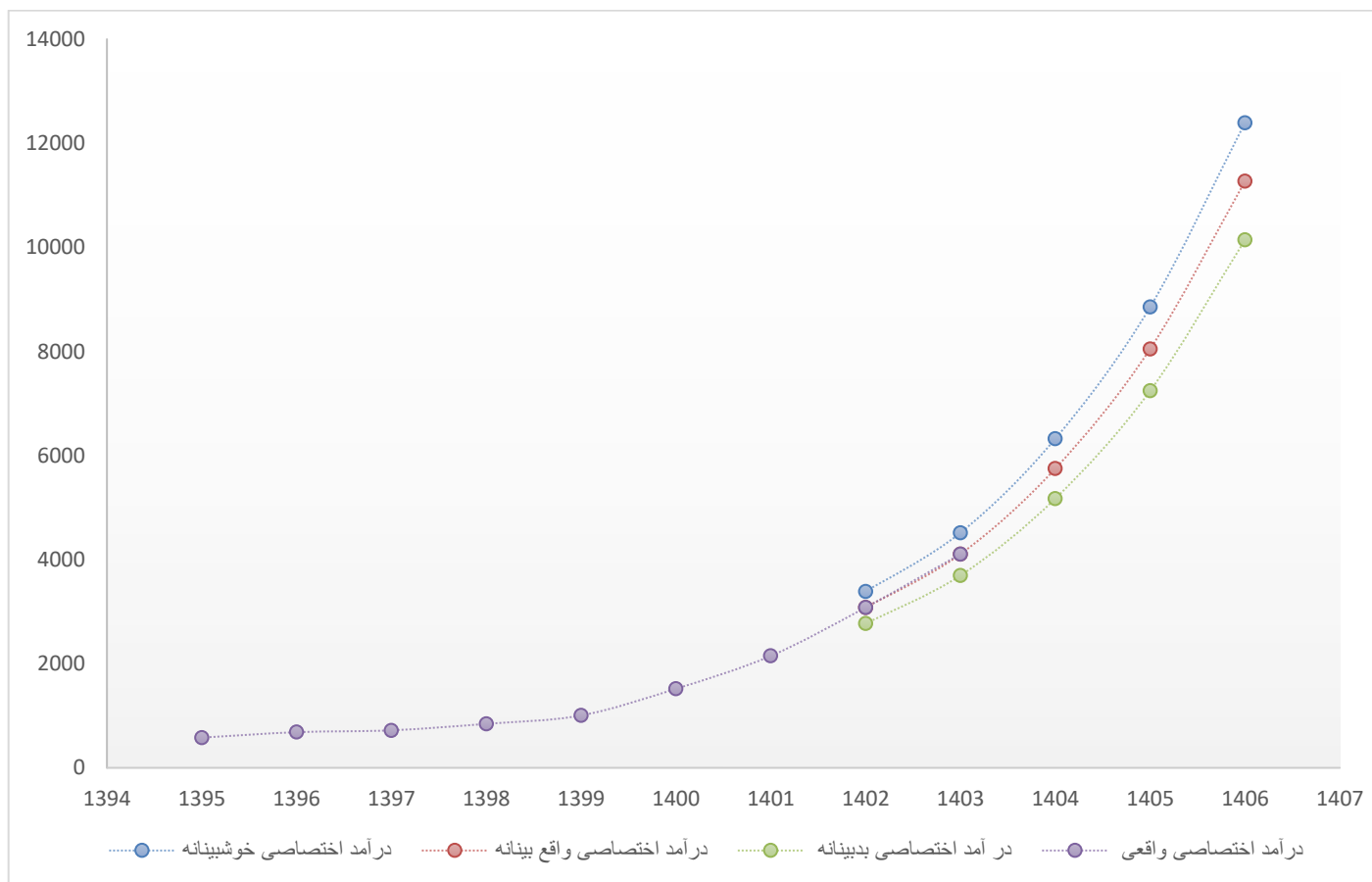
سناریوی ۴: سازنده گرایی

سناریو ۴ از تلفیق دو محور تشکیل شده است که تحقق انتظارات جامعه در یک سوی آن و علم پژوهشی فناورانه (تولید علم و تبدیل آن به محصول) در سوی دیگر آن قرار دارد. این دانشگاه‌ها، از سیستم باز برخوردار بوده و در ارتباط کامل با جامعه قرار دارد و تحقق انتظارات و نیازهای جامعه از اولویت‌های مهم آنها از که ادامه حیات آنها نیز به طور تنگاتنگی با حیات جامعه پیوند خورده است. در این دانشگاه‌ها، ارائه آموزش و خدمات به همه اعضای جامعه در دستور کار قرار دارد. دانشگاه دولت حمایت مالی دریافت می‌کنند و به واسطه این حمایت مالی، دولت‌ها حساسیت خاصی نسبت به عملکرد دانشگاه‌ها دارند و کیفیت برون دادهای آنها را با دقت ویژه‌ای دنبال می‌نمایند؛ اما این امر به معنای کنترل کامل و سلب اختیار از دانشگاه‌ها نیست، بلکه دانشگاه‌ها از اختیارات کامل در امور اداری و برنامه‌ریزی درسی خود برخوردارند و در یک چارچوب کلی که از سوی دولت و سیاستگذاران در قالب آرمان‌ها و

شاخص‌های نیل به آنها ترسیم شده است به فعالیت می‌پردازند. در این چارچوب کلی، هر دانشگاه با توجه به امکانات و مقتضیات خود، اقدام به تدوین برنامه درسی و اتخاذ راهبرد هایی می‌نماید که آنها را در رسیدن به آرمان‌ها و رسالت خود یاری می‌کند. در سریال سازنده گرایی، علاوه بر تولید دانش فنی، انتقال فناوری نیز مورد تاکید است و در حقیقت، ایجاد تعادل بین دو این مأموریت (تولید دانش فنی و انتقال فناوری) از منظر نیازهای انتقال فناوری در دستور کار قرار دارد. کشور ایران، میراث دار دانش و فناوری است که در جامعه طراحی محور و بسته سنتی شکل گرفته است. انتقال این دانش و فناوری به واسطه برنامه‌ریزی مناسب در دستور کار قرار دارند. در این راستا، دولت نیز با قرارداد با قرار در دستور کار قرار دادن پروژه انتقال فناوری در راستای کاهش نواقص احتمالی رابطه دانشگاه و سند گام برمی‌دارد. دولت از دانشگاه‌ها در ارتباط با فعالیت‌های تحقیقاتی، حمایت مالی به عمل می‌آورد و دانشگاه را به انتقال فناوری سوق می‌دهد. همچنین از پارک‌های علم و فناوری و مراکز رشد حمایت همه جانبه نموده و به ایجاد یک نظام ارزیابی کارآمد در زمینه تحقیق و بررسی نتایج اقدام می‌کند. دانشگاه‌ها از طریق تولید علم و تبدیل آن به محصول در راستای برآورد نمودن انتظارات جامعه و نیز نیازهای سازمان‌های طرف قرارداد تلاش می‌کنند. بودجه خوبی برای تحقیقات بنیادین در این دانشگاه‌ها در نظر گرفته می‌شود. این تحقیقات بنیادین، منبع مهمی از مهارت‌های مورد نیاز جامعه را به دانش نوین و سپس آن را به امور کاربردی تبدیل می‌کند.

در این سناریو، دانشگاه به ارزش‌های بنیادین که در راستای تحقق رسالت آنها حائز اهمیت است احترام گذاشته در حفظ آنها می‌کوشد. همچنین از استقلال خود در مقابل ساختارهای سیاسی و اقتصادی قدرت ر بخش خصوصی و دولتی دفاع می‌کند. دانشگاه‌ها در سناریوی چهارم، تاکید بسیاری بر تربیت شهروندان دموکراتیک دارند این کار را از طریق آماده‌سازی شهروندان برای یک زندگی معنوی‌تر و آموزش برای معنویت هوشمند به انجام می‌رساند. آموزش معنویت هوشمند، آموزش معنویت به صورت متعادل است که افراطی در آن وجود ندارد این امر مورد توجه فراوان از سوی دانشگاه‌ها است. آزادی فکری که در تربیت نخبه گرایی در سناریوی اول اهمیت حیاتی داشت، معنای جدیدی پیدا کرده و به عنوان هدف مهم آموزش عالی در سناریوی چهارم مطرح است. در این معنا، آزادی فکری در مسیر تحقق عدالت اجتماعی و برابری نقش اساسی ایفا می‌کند. در سناریوی چهارم، دانشگاه‌ها در نقش دانشگاه کارآفرین و خلاق، پاسخگو، سیستم باز، دانشگاه خدمتی، دانشگاه هوشمند (سازگار با تغییرات جهانی) و دانشگاه مولد به فعالیت می‌پردازند. دانشگاه کارآفرین علاوه بر تولید علم و تربیت

نیروی انسانی مورد نیاز توسعه، همچنین در راستای تجاری‌سازی علم و تاسیس شرکت‌های دانش بنیان قدم برمی‌دارد. دانشگاه‌های پژوهشی و پژوهشکده‌ها با سرعت چشمگیری رشد خواهند یافت. ماموریت گرایی دانشگاه‌ها در سناریوی چهارم بسیار مهم جلوه‌گر می‌شود و هر دانشگاهی بر اساس رسالت خود که ممکن است آموزش یا پژوهشی باشد فعالیت می‌کند. شکل دادن به جامعه یادگیرنده به عنوان موضوعی تلقی می‌شود که مورد تاکید دانشگاه قرار دارد. تحقق این امر از طریق یادگیری مادام‌العمر میسر می‌گردد. در این در این راستا، با توجه به اینکه مخاطبان دانشگاه، همگی بزرگسال هستند، مهارت یادگیری چگونه یادگرفتن در قالب برنامه درسی دانشگاه‌ها به فراگیران ارائه می‌شود. در توسعه فرایند یادگیری، دانشگاه شبکه‌های یادگیری را در بین بازیگران مختلف اجتماعی ایجاد می‌کند و فنون همکاری را به آنها آموخته و گرایش آنها را نسبت به بیداری و آگاهی اجتماعی و مسئولیت پذیری ارتقاء می‌بخشند. این فرایند به شکل گیری جامعه یادگیری با کمک دانشگاه می‌انجامد. در سناریوی سازنده گرایی، نظام آموزش عالی شهروندان را تربیت می‌نمایند که دارای دید و تعهد باشند. در این راستا آموزش و پژوهش دانشگاه باید در ارتباط مستقیم با جامعه باشند. دانشگاه‌ها خود را علاوه بر مسائل ملی در مسائل جهانی و بین‌المللی نیز مسئول می‌دانند. دولت بر دانشگاه تاثیر می‌گذارد و عملکرد آن را نظارت و تنظیم می‌نماید. البته این امر منافاتی با استقلال دانشگاه و آزادی اعضای هیئت علمی که به تولید دانش انتقادی می‌پردازند ندارد. زیرا با شکل گیری گفتگوی باز آزاد بین جامعه و دانشگاه، اجماع بیشتری بر روی مسائل و موضوعات صورت گرفته و به کاستن اختلاف نظرها کمک می‌نماید.

شکل ۸- برنامه ریزی سناریومحور با توجه به روند منابع مالی موردنیاز برای اجرای برنامه ها در دانشگاه حکیم سبزواری

جدول ۴- ارتباط مفهومی سناریوها با اهداف عالی نظام عتف و اهداف راهبردی و راهبردهای دانشگاه حکیم سبزواری

سناریوها	اهداف عالی نظام عتف	اهداف راهبردی دانشگاه	راهبردهای دانشگاه
سناریو ۱: بازسازی گرای	۴- مرجعیت علم نافع و توانمندساز (تولید خدمت، ثروت و سرمایه از دانش)	O۶: دستیابی به جایگاه ممتاز مرجعیت علمی در سطح منطقه ای ملی بین المللی	S۶-۱: ارتقا کیفیت علمی پژوهشی دانشگاه با توجه به ظرفیت های اعضا هیات علمی و دانشجویان
	۵- تربیت نیروهای متخصص، متعهد، خلاق، متخلق، ماهر و کارآفرین (با رویکرد شاگرد، فناور و نوآورپروری)		S۶-۲: اختصاص اعتبار برای بهبود زیر ساخت های پژوهش و فناوری (افزایش تا سطح ۵۰ درصد)
			S۵-۱: برنامه ریزی و بستر سازی اجرایی در تحقق دانشگاه اسلامی با مشارکت اعضای هیات علمی دانشجویان و یاوران علمی
			S۵-۲: گسترش ارتباط هویت ایرانی اسلامی در فضای بین المللی با تاکید بر نقش آفرینی اعضا هیات علمی دانشگاه
سناریوی ۲: سازش گرای	۱- توجه به مزیت نسبی و نیازهای مهم مناطق در قالب مأموریت گرای و آمایش سرزمین (آموزش، پژوهش و برون داد هدفمند)	O۱: هدفمندی آموزش و پژوهش مبتنی بر مزیت نسبی دانشگاه و نیازهای منطقه ای و ملی	S۱-۱: تحول و تطابق حداکثری در رشته ها برنامه درسی و آموزشی با برنامه ماموریت گرای و آمایش سرزمین از طریق شورای سیاست گذاری
	۲- عدالت محوری در توزیع انواع منابع و امکانات	O۲: تخصیص مناسب و عادلانه منابع مالی و غیر مالی	S۲-۱: توزیع و تخصیص هدفمند منابع با استفاده از بودجه ریزی بر مبنای عملکرد
		O۶: دستیابی به جایگاه ممتاز مرجعیت علمی در سطح منطقه ای ملی بین المللی	S۶-۱: ارتقا کیفیت علمی پژوهشی دانشگاه با توجه به ظرفیت های اعضا هیات علمی و دانشجویان
		O۷: تربیت نیروی انسانی کارآمد،	S۷-۱: تحول مهارت محوری و ارائه خدمات آموزشی با توسعه آموزشهای آزاد و الکترونیکی

سناریوی ۳: استانداردگرایی	۴- مرجعیت علم نافع و توانمندساز (تولید خدمت، ثروت و سرمایه از دانش)	متخصص ، متعهد، کارآفرین و ماهر	۲-۷: توسعه جامعه پذیری با برنامه ریزی مدون و حمایت از فعالیت های فرهنگی اجتماعی
	۵- تربیت نیروهای متخصص، متعهد، خلاق، متخلق، ماهر و کارآفرین (با رویکرد شاگرد، فناور و نوآورپروری)	۸-۸: تقاضامحوری، کاربردی کردن و تجاری سازی دستاوردها و محصولات علمی	۴-۷: جذب و نگهداشت نخبگان علمی با فراهم نمودن تسهیلات مشارکت آنان در حل مسائل
	۲- عدالت محوری در توزیع انواع منابع و امکانات	۲-۸: تخصیص مناسب و عادلانه منابع مالی و غیر مالی	۱-۸: توسعه یافته های پژوهشی کاربردی و (اصیل) بواسطه طرح های تشویقی و ایجاد
	۳- اعتلای هویت و اندیشه اسلامی-ایرانی	۴-۸: رشد فعالیت های مرتبط با مسئولیت اجتماعی دانشگاه	۲-۸: بکارگیری هسته های نوآور و تحقیقاتی و موسسات فناور با جذب، پذیرش و حمایت از آنها
سناریوی ۳: استانداردگرایی	۴- مرجعیت علم نافع و توانمندساز (تولید خدمت، ثروت و سرمایه از دانش)	۵-۸: گسترش فرهنگ اسلامی در دانشگاه، اعتلای فرهنگ عمومی و فراهم کردن زمینه های رشد تمامیت شخصیت دانشجویان	۱-۸: توزیع و تخصیص هدفمند منابع با استفاده از بودجه ریزی بر مبنای عملکرد
	۵- تربیت نیروهای متخصص، متعهد، خلاق، متخلق، ماهر و کارآفرین (با رویکرد شاگرد، فناور و نوآورپروری)	۶-۸: دستیابی به جایگاه ممتاز مرجعیت علمی در سطح منطقه ای ملی بین المللی	۱-۸: گسترش مسئولیت اجتماعی دانشگاه با ارایه خدمات کاربردی و آموزشی و افزایش فعالیت های مشاوره ای ورزشی بهداشتی ایمنی و محیط زیستی
		۷-۸: تربیت نیروی انسانی کارآمد، متخصص ، متعهد، کارآفرین و ماهر	۱-۸: برنامه ریزی و بستر سازی اجرایی در تحقق دانشگاه اسلامی با مشارکت اعضای هیات علمی دانشجویان و یاوران علمی
			۲-۸: گسترش ارتباط هویت ایرانی اسلامی در فضای بین المللی با تاکید بر نقش آفرینی اعضا هیات علمی دانشگاه
			۱-۸: ارتقا کیفیت علمی پژوهشی دانشگاه با توجه به ظرفیت های اعضا هیات علمی و دانشجویان
			۲-۸: اختصاص اعتبار برای بهبود زیر ساخت های پژوهش و فناوری (افزایش تا سطح ۵۰ درصد)
			۱-۸: تحول مهارت محوری و ارائه خدمات آموزشی با توسعه آموزشهای آزاد و الکترونیکی
			۲-۸: توسعه جامعه پذیری با برنامه ریزی مدون و حمایت از فعالیت های فرهنگی اجتماعی
			۴-۸: جذب و نگهداشت نخبگان علمی با فراهم نمودن تسهیلات مشارکت آنان در حل مسائل

	۸- کیفی سازی ساختارها و نظامات و بهره‌ورسازی فعالیت‌های علمی، پژوهشی، فناوری و نوآوری	۱۰O: تحول و تعالی نظام اداری و ارتقاء بهره‌وری ۱۱O: تامین نظام مالی پایدار	۱-۱S: ارتقا نظام اداری، ساختاری با ساماندهی و یکپارچه سازی سامانه آماری و تدوین و اجرای طرح جامع ارزشیابی و تضمین کیفیت ۱-۱S: افزایش دارایی ها و تنوع بخشی به درآمدها و کاهش هزینه های دانشگاه
سناریوی ۴: سازنده گرایی	۱- توجه به مزیت نسبی و نیازهای مهم مناطق در قالب مأموریت‌گرایی و آمایش سرزمین (آموزش، پژوهش و برون‌داد هدفمند)	۱O: هدفمندی آموزش و پژوهش مبتنی بر مزیت نسبی دانشگاه و نیازهای منطقه ای و ملی	۱-۱S: تحول و تطابق حداکثری در رشته ها برنامه درسی و آموزشی با برنامه ماموریت گرایی و آمایش سرزمین از طریق شورای سیاست گذاری ۲-۱S: تقویت و گسترش پردیس فناوری های نوین دانشگاه و گسترش حوزه های میان رشته ای در راستای آمایش آموزش عالی کشور ۳-۱S: ارتقا کمی و کیفی فعالیت های پژوهشی و فناوری تقاضا محور بواسطه سوق دادن پایان نامه های تحصیلات تکمیلی و تفاهم نامه ها و قراردادهای پژوهشی در جهت حل مسائل منطقه ای و ملی
	۲- عدالت محوری در توزیع انواع منابع و امکانات	۲O: تخصیص مناسب و عادلانه منابع مالی و غیر مالی	۱-۲S: توزیع و تخصیص هدفمند منابع با استفاده از بودجه ریزی بر مبنای عملکرد
	۳- اعتلای هویت و اندیشه اسلامی-ایرانی	۳O: تحقق دانشگاه سبز	۱-۳S: بهینه سازی مصرف انرژی و بکارگیری و توسعه فناوری ها و انرژی های پاک و کاهش آلاینده ها
	۴- مرجعیت علم نافع و توانمندساز (تولید خدمت، ثروت و سرمایه از دانش)	۴O: رشد فعالیت های مرتبط با مسئولیت اجتماعی دانشگاه	۱-۴S: گسترش مسئولیت اجتماعی دانشگاه با ارایه خدمات کاربردی و آموزشی و افزایش فعالیت های مشاوره ای ورزشی بهداشتی ایمنی و محیط زیستی
	۵- تربیت نیروهای متخصص، متعهد، خلاق، متخلق، ماهر و کارآفرین (با رویکرد شاگرد، فناور و نوآورپروری)	۵O: گسترش فرهنگ اسلامی در دانشگاه، اعتلای فرهنگ عمومی و فراهم کردن زمینه های رشد تمامیت شخصیت دانشجویان	۱-۵S: برنامه ریزی و بستر سازی اجرایی در تحقق دانشگاه اسلامی با مشارکت اعضای هیات علمی دانشجویان و یاوران علمی ۲-۵S: گسترش ارتباط هویت ایرانی اسلامی در فضای بین المللی با تاکید بر نقش آفرینی اعضا هیات علمی دانشگاه
		۶O: دستیابی به جایگاه ممتاز مرجعیت علمی در سطح منطقه ای ملی بین المللی	۱-۶S: ارتقا کیفیت علمی پژوهشی دانشگاه با توجه به ظرفیت های اعضا هیات علمی و دانشجویان ۲-۶S: اختصاص اعتبار برای بهبود زیر ساخت های پژوهش و فناوری (افزایش تا سطح ۵۰ درصد)

۶- کاربردی کردن، تقاضامحوری و تجاری سازی دستاوردها و محصولات علمی (تقویت ارتباط با صنعت و جامعه)		۳-۶S: ارتقا جایگاه سازمانی مرکز پژوهشی با تمرکز بر نقش مرکز در نظام تصمیم گیری نهادی سطح شهرستان و منطقه
۷- توسعه همکاری های الهام بخش بین المللی (دیپلماسی علمی، فناوری و نوآوری)	۷O: تربیت نیروی انسانی کارآمد، متخصص، متعهد، کارآفرین و ماهر	۱-۷S: تحول مهارت محوری و ارائه خدمات آموزشی با توسعه آموزشهای آزاد و الکترونیکی
۸- کیفی سازی ساختارها و نظامات و بهره وری سازی فعالیت های علمی، پژوهشی، فناوری و نوآوری	۸O: تقاضامحوری، کاربردی کردن و تجاری سازی دستاوردها ومحصولات علمی	۲-۷S: توسعه جامعه پذیری با برنامه ریزی مدون و حمایت از فعالیت های فرهنگی اجتماعی
	۹O: گسترش همکاری های بین المللی، ایجاد و تحکیم روابط علمی و فرهنگی با دیگر کشورها بویژه کشورهای اسلامی و همسایه	۳-۷S: کارآمد سازی زیر ساخت ها با سیاست بهبود اشتغال دانش آموختگان
	۱۰O: تحول و تعالی نظام اداری و ارتقاء بهره وری	۱-۸S: توسعه یافته های پژوهشی کاربردی و (اصیل) بواسطه طرح های تشویقی و ایجاد
	۱۱O: تامین نظام مالی پایدار	۲-۸S: بکارگیری هسته های نوآور و تحقیقاتی و موسسات فناور با جذب، پذیرش و حمایت از آنها
		۳-۸S: تمرکز بر کاربردی کردن و تجاری سازی دستاوردها و محصولات علمی و گسترش همکاری های فناورانه با نهادها، مراکز علمی و صنعتی با ایجاد پردیس علم و فناوری
		۱-۹S: گسترش دیپلماسی علمی با ایجاد معاونت روابط بین الملل دارای برنامه ای مدون و هدفمند در تشکیلات دانشگاه
		۱-۱۰S: ارتقا نظام اداری، ساختاری با ساماندهی و یکپارچه سازی سامانه آماری و تدوین و اجرای طرح جامع ارزشیابی و تضمین کیفیت
		۱-۱۱S: افزایش دارایی ها و تنوع بخشی به درآمدها و کاهش هزینه های دانشگاه